

BÀN VỀ GIỜ HỌC TRONG TRƯỜNG MẦM NON HIỆN ĐẠI VÀ VIỆC ĐÀO TẠO GIÁO VIÊN MẦM NON TẠI VIỆT NAM

TRƯƠNG THỊ XUÂN HUỆ*

TÓM TẮT

“Giờ học” trong trường mầm non hiện đại đã được đổi tên thành “Hoạt động chung”, đây là dấu hiệu cho thấy sự thay đổi bản chất của giờ học trong vài thập niên qua. Giờ học hiện đại có 9 đặc điểm khác biệt với giờ học truyền thống. Những thay đổi trong việc tổ chức giờ học ở trường mầm non hiện đại đòi hỏi phải thay đổi nội dung đào tạo giáo viên mầm non.

Từ khóa: giờ học, hoạt động học tập, hoạt động của trẻ.

ABSTRACT

Discussing the school time in modern kindergartens and training preschool teachers in Vietnam

“School time” in modern kindergartens has been renamed “general activities”, which indicates a change in the nature of school times for the past few decades. There are 9 differences between modern school time and the traditional one. The changes in organizing the school period have brought about the changes in training for preschool teachers.

Keywords: school time, learning activity, children's activity.

Hoạt động giáo dục trong trường mầm non rất đa dạng, nhưng giờ học vẫn luôn được xem xét cẩn trọng nhất trong lý luận và trong thực tiễn giáo dục mầm non trên thế giới.

Trong các văn bản của ngành giáo dục học thuật ngữ “Giờ học” đã được thay thế. Ở Việt Nam gọi đó là “Hoạt động chung” và ở Cộng hòa liên bang Nga gọi là “Hoạt động giáo dục trực tiếp”. Trong bài báo này, chúng tôi chưa thể nói về cơ sở khoa học và tính đúng đắn của những thuật ngữ mới này. Nhưng việc xuất hiện những thuật ngữ mới đó cho thấy một xu hướng dạy học mới trong trường mầm non hiện đại. Vậy dạy

học trong trường mầm non hiện đại có đặc điểm gì khác với dạy học truyền thống?

Chúng tôi xin lưu ý rằng: trong văn bản của ngành tâm lý – giáo dục học, các thuật ngữ “Dạy học”, “Học tập” và “Hoạt động học tập” có nội hàm khác nhau. Trong bài báo này, chúng tôi nói về “Giờ học” như một hình thức tổ chức dạy học nhưng không phải là một hình thức tổ chức hoạt động học tập của trẻ mẫu giáo.

Đặc điểm cơ bản của việc tổ chức hoạt động giáo dục trong trường mầm non hiện đại là có **sự thoát li** khỏi hoạt động học tập, có **sự nâng cao vị trí** của hoạt động vui chơi như là hoạt động cơ bản của tuổi mẫu giáo; việc vận dụng những hình thức làm việc có hiệu quả hơn: hoạt động dự án, tình huống chơi,

* TS, Trường Cao đẳng Sư phạm Trung ương TPHCM

tình huống dạy học nêu vấn đề trong khuôn khổ tích hợp các lĩnh vực giáo dục. Do đó, “Giờ học” như một hình thức tổ chức hoạt động học tập trong trường mầm non bị hủy bỏ. Giờ học phải trở nên hấp dẫn với trẻ, là hình thức đặc biệt do giáo viên tổ chức, là **hình thức tổ chức hoạt động đặc trưng của trẻ**, kích thích tính tích cực của trẻ, là sự tương tác và giáo tiếp công việc, là sự tích lũy thông tin nhất định về thế giới xung quanh của trẻ, nhằm hình thành kiến thức, kỹ năng, kỹ xảo nhất định. Nhưng quá trình dạy học vẫn tồn tại. [4, tr.7-8],[5, tr.5-6]

Cần phân biệt dạy học “truyền thống” với dạy học “hiện đại” để thấy được tính cấp thiết của việc thay đổi nội dung đào tạo giáo viên mầm non. Có chín đặc điểm khác nhau của hai kiểu dạy học này.

Đặc điểm thứ nhất: **Dạy học ở dạng tổ chức hoạt động học tập** thì trẻ là đối tượng của những tác động sư phạm. Người lớn – đóng vai trò chính, người tổ chức và điều khiển trẻ. **Dạy học thông qua tổ chức các dạng hoạt động của trẻ** thì trẻ và người lớn – hai chủ thể tương tác lẫn nhau. Hai chủ thể bình đẳng, đều có tầm quan trọng như nhau trong quá trình dạy học. Cho dù người lớn lớn hơn và có kinh nghiệm hơn.

Đặc điểm thứ hai: **Dạy học ở dạng tổ chức hoạt động học tập** thì tính tích cực của người lớn cao hơn tính tích cực của trẻ, đặc biệt là tính tích cực ngôn ngữ (người lớn nói nhiều hơn). **Dạy học thông qua tổ chức các dạng hoạt động của trẻ** thì tính tích cực của trẻ ở mức tối thiểu cũng không kém tính tích cực của

người lớn.

Đặc điểm thứ ba: **Dạy học ở dạng tổ chức hoạt động học tập** thì hoạt động cơ bản là hoạt động học tập. Kết quả cơ bản nhất của hoạt động học tập - giải quyết nhiệm vụ học tập nào đó, nhiệm vụ do người lớn đặt ra trước trẻ. Mục tiêu – hình thành kiến thức, kỹ năng và kỹ xảo của trẻ. Tính tích cực của trẻ cần hướng tới mục tiêu này. **Dạy học thông qua tổ chức các dạng hoạt động của trẻ** thì hoạt động cơ bản – các dạng hoạt động đặc trưng của trẻ. Mục tiêu – tính tích cực đích thực (tích cực hoạt động) của trẻ, và việc lĩnh hội kiến thức, kỹ năng và kỹ xảo chỉ là hiệu quả đi kèm của tính tích cực này. [6, tr.9]

Đặc điểm thứ tư: **Dạy học ở dạng tổ chức hoạt động học tập** thì mô hình cơ bản của việc tổ chức hoạt động giáo dục là hoạt động học tập. **Dạy học thông qua tổ chức các dạng hoạt động của trẻ** thì mô hình cơ bản của việc tổ chức hoạt động giáo dục là hoạt động cùng nhau của người lớn với trẻ. [1] [2] [3]

Đặc điểm thứ năm: **Dạy học ở dạng tổ chức hoạt động học tập** thì hình thức làm việc cơ bản với trẻ là giờ học. **Dạy học thông qua tổ chức các dạng hoạt động của trẻ** thì hình thức làm việc cơ bản với trẻ là xem hoạt động của người lớn: nghệ nhân, quan sát, phỏng vấn, hội thoại, nghiên cứu thử nghiệm, thu thập thông tin, đọc tác phẩm văn học, thực hiện dự án, hoạt động nhà xưởng - hoạt động tạo hình của trẻ, giờ học – sắm vai, giờ học - du lịch, giờ học - đấu thầu, giờ học - sân khấu hóa, giờ học - phát hành báo, giờ học - tranh luận... [1], [2],

[3]

Đặc điểm thứ sáu: **Dạy học ở dạng tổ chức hoạt động học tập**, thì về cơ bản các phương pháp dạy học trực tiếp được sử dụng (đôi khi các phương pháp dạy học gián tiếp được sử dụng). **Dạy học thông qua tổ chức các dạng hoạt động của trẻ** thì về cơ bản các phương pháp dạy học gián tiếp được sử dụng (đôi khi các phương pháp dạy học trực tiếp được sử dụng). [6, tr.11]

Đặc điểm thứ bảy: **Dạy học ở dạng tổ chức hoạt động học tập** thì động cơ dạy học trên giờ học, theo thông lệ, không gắn với hứng thú hoạt động học tập của trẻ. Uy tín của người lớn “giữ” trẻ trên giờ học. Vì vậy, giáo viên “buộc phải trang trí” giờ học bằng phương tiện trực quan, biện pháp trò chơi, sắm vai, tạo ra các hình thức dạy học hấp dẫn trẻ. Nhưng không đạt được mục tiêu cuối cùng (phát triển các phẩm chất nhân cách), mà dùng đồ chơi để động cơ hóa việc lĩnh hội kiến thức mà trẻ không bị lôi cuốn. **Dạy học thông qua tổ chức các dạng hoạt động của trẻ** thì động cơ của dạy học được xem như động cơ tổ chức các dạng hoạt động của trẻ mà trẻ có nhiều hứng thú nhất. [1, tr.114-120], [2, tr.34-37], [3, tr.90-120]

Đặc điểm thứ tám: **Dạy học ở dạng tổ chức hoạt động học tập** thì mọi trẻ bắt buộc phải có mặt trên giờ học. **Dạy học thông qua tổ chức các dạng hoạt động của trẻ** thì cho phép trẻ tự do “vào” và “ra” giờ học. Điều này không có nghĩa là tuyên bố cho phép có tình trạng hỗn loạn trong trường mầm non. Khi tôn trọng trẻ, tôn trọng xúc cảm, tâm trạng,

sở thích và hứng thú của trẻ, người lớn phải tạo ra khả năng lựa chọn cho trẻ – tham gia hay không tham gia cùng với các bạn trong một công việc chung, và buộc trẻ phải tôn trọng các bạn cùng tham gia trong công việc đó. [6, tr.9]

Đặc điểm thứ chín: **Dạy học ở dạng tổ chức hoạt động học tập** thì quá trình giáo dục được quy định chặt chẽ. Điều quan trọng nhất đối với người lớn là thực hiện công việc theo kế hoạch và chương trình dự kiến trước. Giáo viên thường dựa vào giáo án của giờ học, trong đó có sẵn những phần sao chép lại câu hỏi của người lớn và câu trả lời của trẻ. **Dạy học thông qua tổ chức các dạng hoạt động của trẻ** thì quá trình giáo dục mang tính thay đổi, điều chỉnh kế hoạch và chương trình theo nhu cầu và hứng thú của trẻ, giáo án của giờ học được sử dụng từng phần để tận dụng được tư liệu thực tế (Ví dụ, thông tin thú vị về các nhà soạn nhạc, nhà văn, nghệ sĩ và tác phẩm của họ, thông tin về các hiện tượng thiên nhiên) để sử dụng có chủ định các phương pháp và biện pháp riêng lẻ..., nhưng không phải là “mẫu chuẩn bị trước” của quá trình giáo dục. [6, tr.9]

Để có quá trình dạy học với chín đặc điểm hiện đại của dạy học dưới hình thức tổ chức các hoạt động khác nhau của trẻ, giáo viên phải được đào tạo bài bản nhằm trang bị các phương pháp và biện pháp phát huy tính tích cực, sáng tạo của trẻ.

Đối với vấn đề phát triển tính tích cực của trẻ, yếu tố quan trọng của động cơ hóa học tập là tác động vào xúc cảm, sở thích và hứng thú của trẻ. Dạy học

thông qua tổ chức các dạng hoạt động của trẻ được tiến hành dưới nhiều loại giờ học khác nhau như đã trình bày ở trên. Ở Việt Nam, thông tin khoa học về các loại giờ học nêu trên chưa rõ ràng và đầy đủ, vì vậy, việc đào tạo kỹ năng tổ chức các loại giờ học này trong các khoa giáo dục mầm non vẫn còn hạn chế.

Việc tổ chức hoạt động sáng tạo của trẻ trên giờ học đòi hỏi giáo viên phải có hiểu biết về quy luật phát triển sáng tạo của trẻ. Chu kỳ của sự sáng tạo: tích lũy kinh nghiệm, khái quát hóa kinh nghiệm – xây dựng mô hình khái quát, phân tích các dấu hiệu đặc trưng trên mô hình, thể hiện sự sáng tạo riêng. Kiến thức về các biện pháp và phương pháp tổ chức hoạt động sáng tạo theo cảm xúc, sở thích và hứng thú riêng của trẻ, cũng như kỹ năng sử dụng nhuần nhuyễn các kỹ thuật đó là nội dung quan trọng trong đào tạo sư phạm, nhưng cũng là phần thiếu và lúng túng của các khoa giáo dục mầm non ở Việt Nam hiện nay.

Hoạt động của giáo viên chuyển hóa từ nguyên tắc “lấy trẻ làm trung tâm” đến các nguyên tắc dạy học nhằm chuyển trọng tâm của quá trình từ việc truyền thụ kiến thức, kỹ năng, kỹ xảo sang việc hình thành phẩm chất nhân cách, đặc biệt là

tính tích cực và tính sáng tạo của trẻ, là một chuỗi hoạt động giáo dục phức tạp. Các khoa giáo dục mầm non là những cái nôi đào tạo giáo viên có đủ năng lực thực hiện hoạt động dạy học như thế, đang đứng trước đòi hỏi nhu cầu thực tiễn của giáo dục mầm non hiện đại và buộc phải nỗ lực vượt qua tình huống có vấn đề của mình.

Nguyên tắc “lấy trẻ làm trung tâm” xuất phát từ lý luận “giáo dục phát triển” đặt giáo dục học mầm non hiện đại trước việc làm sáng tỏ những vấn đề: mục tiêu giáo dục và mục tiêu dạy học hiện đại, hoạt động giáo dục, hoạt động dạy học, lĩnh vực giáo dục – đơn vị tổ chức của hoạt động giáo dục, các loại giờ học trong trường mầm non hiện đại, phương pháp phát triển tính tích cực và sáng tạo của trẻ mầm non... Đến lượt mình, các nhà nghiên cứu Việt Nam cần nghiên cứu ứng dụng và đưa những lý luận đó vào chương trình đào tạo giáo viên mầm non. Dạy học với chín đặc điểm hướng tới việc hình thành phẩm chất nhân cách là vấn đề thực tiễn của giáo dục mầm non Việt Nam, và chỉ được giải quyết khi có những giáo viên được trang bị các lý luận về giáo dục phát triển và dạy học hiện đại.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. В.В. Гербовой, Т.С. Комаровой, (2006), *Воспитание и обучение детей во второй младшей группе детского сада*, Мозаика-Синтез, – М..
2. В.В. Гербовой, Т.С. Комаровой, (2006), *Воспитание и обучение детей в средней группе детского сада*, Мозаика-Синтез, – М..
3. В.В. Гербовой, Т.С. Комаровой, (2006), *Воспитание и обучение детей в старшей группе детского сада*, Мозаика-Синтез, – М..
4. Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации (№ 655 от 23 ноября 2009 года), *Об утверждении и введении в действие федеральных государственных требований к структуре основной общеобразовательной программы дошкольного образования*, с. 7 - 8.
5. Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации (№ 2151 от 20.07.2011г), *Об утверждении федеральных государственных требований к условиям реализации основной общеобразовательной программы дошкольного образования*, с. 5 – 6.
6. И. О. Карелина, (2012), *Методика обучения и воспитания в области дошкольного образования: курс лекций*, Учебно-методическое пособие, Рыбинск.

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 12-3-2014; ngày phản biện đánh giá: 15-3-2014;
ngày chấp nhận đăng: 08-4-2014)